

P r i k a z i

Srećko Božičević, Mato Pikija:

95 GODINA INSTITUTA ZA GEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA ZAGREB: BIOGRAFIJE I BIBLIOGRAFIJE NAŠIH RAVNATELJA,

Zagreb, 2004., 80 str.

Krajem 2004. godine Institut za geološka istraživanja iz Zagreba obilježio je 95. obljetnicu svoga postojanja. Tim povodom objavljena je prigodna biografija i bibliografija ravnatelja te ustanove. Uz standardne biografsko-bibliografske podatke dvanaest ravnatelja, koliko ih je ukupno bilo na čelu Instituta u proteklom 95-godišnjem razdoblju, ova jubilarna publikacija sadrži i mnoštvo geografski relevantnih informacija, zbog čega zaslužuje osvrt i u našem stručnom časopisu.

Nekoliko je razloga zbog kojih ova, opsegom nevelika i svrhovito koncipirana knjiga, ima šire kulturno-povijesno značenje. Prije svega, ona je dokumentirani podsjetnik na vrijeme i uvjete nastanka naših prvih znanstvenih institucija. Ujedno je i presjek razvoja Instituta za geološka istraživanja, jedne od stožernih prirodno-znanstvenih ustanova u Hrvatskoj koja je imala temeljnu ulogu za razvoj geologije u nas. A svojstvenim joj egzaktnim terenskim istraživanjima znatno doprinijela i razvoju geomorfologije, korelativne i korespondentne discipline geologije i geografije. Pored toga, izložena bibliografija ravnatelja posredno svjedoči i o razvoju primjenjene geologije u nas i njezinom doprinosu gospodarskom vrednovanju resursne osnove, posebno krških područja Hrvatske.

Preteča današnjeg Instituta za geološka istraživanja je Geologijsko povjerenstvo za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, utemeljeno 1909. godine. Njegov osnivač i prvi ravnatelj

bio je Dragutin Gorjanović Kramberger. U vrijeme stalnih nastojanja iz Budimpešte i Beča da se ograniči hrvatski suverenitet, Gorjanović je shvatio da vođenje snimanja hrvatskih geoloških karata iz tih središta također ograničava našu slobodu u kontroli prirodnih sirovina, tipizaciji i očuvanju tla, inventarizaciji podzemnih krških prostora i dr. Budući da su već postojali odjeli Narodnog muzeja, zatim Akademija i Sveučilište, on je smatrao da je potrebna ustanova koja će koordinirati rad na geoznanstvenom području i brinuti se oko očuvanja dokumentacije o prirodnim dobrima. Najprije je predložio snimanje «Geologijske pregledne karte Kraljevine Hrvatske i Slavonije» u mjerilu 1:75.000, a zatim i objavio prvu geološku kartu s odgovarajućim geološkim tumačem (list «Vinica»). Kako snimanje geoloških karata nije bilo ozakonjeno, predložio je osnivanje Geologijskog povjerenstva kao integrativne organizacije. Usprkos otpora iz Budimpešte, u tome je uspio 1909. kada je, prema švicarskom uzoru, utemeljio geološko povjerenstvo, što je značilo osamostaljenje geološke službe od Mađarske.

Dugotrajno djelovanje Instituta obilježeno je promjenama političkih prilika, što se odražava i u različitim nazivima ustanove: Geološko povjerenstvo za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju (1909.-1922.), Geološki zavod – Kraljevski geološki zavod (1922.-1931.), Geološki institut Kraljevine Jugoslavije (1931.-1939.), Geološki zavod Banovine

Hrvatske (1939.-1941.), Hrvatski državni geološki zavod (1941.-1945.), Državni geološki zavod (1945.-1946.), Geološko-rudarski institut (1946.-1950.), Zavod za geološka istraživanja Hrvatske (1950.-1955.), Zavod za geološka istraživanja (1955.-1960.), Institut za geološka istraživanja (1960.-1970.), Geološki zavod – Zagreb (1977.-1988.) i Institut za geološka istraživanja (1989.- danas). Neovisno o promjenama naziva, konstanta njegova djelovanja bila je proučavanje geološke građe i publiciranje podataka. Povezano s tim, već 1911. pokrenut je časopis «Vijesti» koji je bio ograničen na geoznanstvenu problematiku. Do 1916. izašlo je šest brojeva toga časopisa, kada je zbog rata prestao izlaziti, ali se kasnije obnavljao pod različitim nazivima. današnji mu je sljednik «Geologica Croatica».

U sustavno izloženom pregledu biografija i bibliografija ravnatelja Instituta (Dragutin Gorjanović Kramberger, Ferdo Koch, Franjo Šuklje, Milan T. Luković, Ivan Jurković, Bogdan Njeguš, Josip Ogulinac, Leon Nikler, Dean Bošković, Želimir Babić, Đuro Benček i Božidar Biondić) nalazi se i mnoštvo geografskih sadržaja. Prije svega geomorfoloških, ali i onih koji su relevantni za hidrogeografiju, geoeкологију, historijsku geografiju i regionalnu geografiju Hrvatske, pa čak i školsku geografiju.

Tako Gorjanović-Kramberger još 1899. objavljuje rad «Zemljopis i statistika Austrougarske monarhije za srednja učilišta», a u svojim kasnijim radovima piše o kršu Zagrebačke i Samoborske gore, područja Generalskog Stola itd. Također raspravlja o geomorfološkim i ekološkim problemima (Jamnica kod Lasinje), uzrocima zagrebačkog potresa, oledbi na Zagrebačkoj gori, nastanku zagrebačke terase itd. Zanimljiva su njegova razmatranja o krškom ravnjaku i toku Dobre kod Ogulina, o egzogenim procesima na karbonatnoj podlozi («izravnavanju krševitih krajeva te postanku osamljenih kamenih stupova»), zatim o genezi lesnih sedimenata u Srijemu, neandertalcima iz Krapine itd.

Franjo Koch analizira izvješće meteorološkog opservatorija, izgled naše domovine u davno doba, istražuje genezu Plitvičkih jezera i sličnu fizičko-geografsku problematiku za paženu pri izradi geoloških karata Hrvatske.

Franjo Šuklje doprinio je tadašnjem geografskom poznavanju Samobora i Samoborskog gorja. Tako, između ostaloga, opisuje Gregurić brijeg, dolinu Slapnice, ugljeni požar u okolici Samobora, ribe samoborske okolice i krš Samoborske gore. Također je objavio i popularne članke «Mladi na polju hrvatskoga zemljoslavlja», «Zemljoslavlje na hrvatskom učilištu» itd. Slični, zanimljivi i na svoj način vrijedni geografski sadržaji mogu se naći i u bibliografijama ostalih ravnatelja.

Zaključimo, osim korisnih podataka o institucionalizaciji geološke struke, odnosno razvoju primijenjenih geoloških istraživanja u Hrvatskoj, ova knjiga zanimljiva je i za geografе. Ona nudi i odgovarajuću pouku, o važnosti prigodnog prezentiranja razvoja ustanove, između ostaloga i preko biografije i bibliografije njezinih ravnatelja. Takvo vrednovanje djela (organizacijskog i znanstvenog doprinosa) pojedinaca na utjecajnom radnom mjestu čelnika ustanove nije samo iskaz poštovanja prethodnicima, već je doprinos afirmaciji struke i važan preduvjet uspješnoga budućeg razvoj institucije.

Dane Pejnović